

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาวิจัย “โครงการพัฒนาเครือข่ายการตรวจและนำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐเพื่อขยายผลเป็นคณะผู้ตรวจประเมินหน่วยงานภาครัฐและคณะผู้ตรวจประจำจังหวัด” เป็นความมุ่งมั่นของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ในการที่จะพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ และการผลักดันให้เกิดการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการของภาคประชาชน ซึ่งการศึกษาดังกล่าว เป็นความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ทั้งสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ และสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารนั้น เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐที่จะนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในหน่วยงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ การพัฒนาบุคลากร และกระบวนการที่แสดงถึงความโปร่งใสของหน่วยงานทั้งในด้านข้อมูลข่าวสารและการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่น่าชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ (สขร.) นางวนิดา สักการโกศล พ.ต.ท.วรัท วิเชียรสรรค์ และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ ผู้บริหาร ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐทั่วประเทศ ที่เข้าร่วมประชุมสัมมนา และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยและการพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ

ขอขอบคุณ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ร่วมกันรวบรวมข้อมูล สอบถามความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน ซึ่งก่อให้เกิดความร่วมมือและทำให้ทราบถึงแนวทางในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐสืบต่อไป

คณะผู้วิจัย

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	ก
สารบัญ	ข
บทสรุปผู้บริหาร	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์	2
เป้าหมายของโครงการ	2
ขอบเขตการดำเนินการ	3
วิธีดำเนินการศึกษา	4
เงื่อนไขการศึกษา	7
แผนการดำเนินการ	7
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 สภาพการณ์ของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ (ในประเทศไทย)	10
พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 กับศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ของราชการ	10
หน้าที่ของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการของหน่วยงานภาครัฐ	12
สภาพการณ์ของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	13
ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและการใช้บริการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของประชาชน	56
แนวโน้มและทิศทางของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	65
สรุปผลการดำเนินการ/ความพร้อมของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	67
บทที่ 3 การพัฒนาเครือข่ายผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	68
หลักการเสริมสร้างความรู้และทักษะแก่บุคลากร	69
วิธีการพัฒนาผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	70
ผลการพัฒนาความรู้และทักษะการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	74
บทที่ 4 เกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	88
เกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	89
วิธีการประเมินเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	93
เกณฑ์มาตรฐานที่ 1 การดำเนินการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร ของราชการ พ.ศ. 2540 ของหน่วยงาน	94
เกณฑ์มาตรฐานที่ 2 การบริหารจัดการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	98

เกณฑ์มาตรฐานที่ 3 การจัดระบบและช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของราชการ	102
เกณฑ์มาตรฐานที่ 4 การส่งเสริมสิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของภาคประชาชน	105
เกณฑ์มาตรฐานที่ 5 การส่งเสริมความโปร่งใสด้านข้อมูลข่าวสารของหน่วยงาน ขั้นตอนและหลักเกณฑ์ในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	109 114
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	117
สรุปผลการศึกษา	119
การอภิปรายผล	132
ข้อเสนอแนะ	138
ภาคผนวก ก ทำเนียบเครือข่ายผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ ในระดับจังหวัด	141
ภาคผนวก ข แบบประเมินก่อน-หลังการสัมมนา ประเมินรายการศูนย์ข้อมูลข่าวสาร Check List แบบสอบถามภาคประชาชน	194

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
2.1	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (1) ของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค	23
2.2	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (1) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	27
2.3	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (2) ของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค	30
2.4	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (2) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	32
2.5	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (3) ของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค	33
2.6	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (3) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	35
2.7	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (4) ของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค	37
2.8	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (4) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	39
2.9	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (5) ของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค	41
2.10	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (5) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	42
2.11	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (6) ของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค	44
2.12	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (6) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	45
2.13	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (7) ของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค	47
2.14	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (7) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	48
2.15	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (8) ของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค	50
2.16	ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (8) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	53
2.17	แสดงผลจำนวนเพศของกลุ่มตัวอย่าง	56
2.18	แสดงผลจำนวนกลุ่มอายุของกลุ่มตัวอย่าง	57
2.19	แสดงผลระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง	57
2.20	แสดงผลอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง	58
2.21	แสดงรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่าง	58
2.22	แสดงผลจำนวนความถี่ในการติดต่อหน่วยงานของรัฐของกลุ่มตัวอย่าง	59
2.23	แสดงผลกิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปติดต่อกับหน่วยงานของรัฐของกลุ่มตัวอย่าง	59
2.24	แสดงผลการรู้จัก/เคยพบเห็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการของกลุ่มตัวอย่าง	60
2.25	แสดงผลการเคยไปใช้บริการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการของกลุ่มตัวอย่าง	60
2.26	แสดงผลจุดมุ่งหมายของการไปใช้บริการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มตัวอย่าง	61
2.27	แสดงประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้บริการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มตัวอย่าง	61
2.28	แสดงความพึงพอใจการใช้บริการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มตัวอย่าง	62
3.1	แสดงผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ ก่อนการอบรมสัมมนา (pre-test)	75
3.2	แสดงผลการประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ หลังการอบรมสัมมนา (post-test)	79

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
3.3	แสดงผลการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการโดยตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำแนกตามภูมิภาค	84
4.1	ตารางสรุปเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	92

บทสรุปผู้บริหาร (Executive summary)

ชื่อโครงการ	โครงการพัฒนาเครือข่ายการตรวจและนำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐเพื่อขยายผลเป็นคณะผู้ตรวจประเมินหน่วยงานภาครัฐและคณะผู้ตรวจประจำจังหวัด
นโยบาย กลยุทธ์	การสร้างเชื่อมั่นด้านความโปร่งใสและข้อมูลข่าวสารของรัฐบาล เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของทางราชการ การพัฒนาเครือข่ายภาครัฐและภาคประชาชนในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
หน่วยงานรับผิดชอบ	สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ (สขร.)
หน่วยงานศึกษาวิจัย	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ตามมาตรา 9 บัญญัติว่า หน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด และตามประกาศของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งจะต้องจัดให้มีสถานที่และจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารไว้ให้ประชาชนตรวจดู ประกอบกับมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2549 กำหนดให้การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งที่ผ่านมา หน่วยงานรัฐส่วนใหญ่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องครบถ้วนตามข้อกำหนดของกฎหมายมากนัก

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ จึงได้ดำเนินการสร้างเครือข่ายการตรวจและนำการปฏิบัติงานของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐ ในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น และการตรวจและนำการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ของหน่วยงานในส่วนกลางตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2540 อย่างต่อเนื่อง เพื่อผลักดัน ชักจูง และสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐมีการปฏิบัติให้ครบถ้วนตามกฎหมาย และสามารถทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของหน่วยงานในจังหวัดหรือในท้องถิ่นได้ ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานรัฐทั่วประเทศสามารถจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารเพื่อการตอบสนองสิทธิของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะช่วยยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น รวมทั้งเป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลในเรื่องความโปร่งใสมากขึ้นด้วย แต่การดำเนินการสร้างเครือข่ายการตรวจและนำการปฏิบัติงานของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐดังกล่าวข้างต้นจะต้องใช้บุคลากรและงบประมาณจำนวนมาก แต่สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการประสบปัญหาในด้านนี้มาก จึงทำได้ในขอบเขตจำกัด ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการสร้างเครือข่ายดังกล่าวข้างต้นครอบคลุมทุกหน่วยงานของรัฐในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ จึงเห็นควรจัดทำโครงการพัฒนาเครือข่ายการตรวจและนำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐเพื่อขยายผลเป็นคณะผู้ตรวจประเมินหน่วยงานภาครัฐ และคณะผู้ตรวจประจำจังหวัด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาเครือข่ายการตรวจและแนะนำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อขยายผลเป็นคณะผู้ตรวจประเมินหน่วยงานภาครัฐ และคณะผู้ตรวจประจำจังหวัด
2. เพื่อให้หน่วยงานของรัฐทุกพื้นที่ทั่วประเทศ มีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และมีศักยภาพที่จะเป็นผู้ตรวจประเมินหน่วยงานภาครัฐและคณะผู้ตรวจประจำจังหวัด
3. หน่วยงานของรัฐในทุกพื้นที่ทั่วประเทศมีแนวทางการปฏิบัติงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ สร้างความเชื่อมั่นให้กับรัฐบาลในเรื่องความโปร่งใสเพิ่มมากขึ้น
4. เพื่อพัฒนาระบบและกลไกของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ ที่เอื้อต่อการสร้างความเชื่อมั่นและการดำเนินการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

ขอบเขตในการวิจัย

มุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาระบบและกลไกของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการแก่บุคลากร/เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีประเด็นในการศึกษาที่สำคัญ 5 ประการ คือ

- 1) การพัฒนาความรู้ ทักษะ และเครือข่ายการตรวจและแนะนำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐเพื่อขยายผลเป็นคณะผู้ตรวจประเมินหน่วยงานภาครัฐ และคณะผู้ตรวจประจำจังหวัด
- 2) การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 การจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ แนวทางการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ
- 3) การพัฒนาระบบและกลไกของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการของหน่วยงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นกระบวนการดำเนินการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 การศึกษาและพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ
- 4) การวิเคราะห์สภาพการณ์ของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ
- 5) การศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารทั้งข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลสาธารณะ และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาคประชาชนเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายการตรวจและแนะนำศูนย์ข้อมูลข่าวสารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยงเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ความรู้ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และกระบวนการพัฒนาเครือข่ายผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการเข้าด้วยกัน โดยมีวิธีการศึกษา คือ

- 1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อศึกษาและให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใส และกระบวนการจัดการด้านเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมสิทธิในการได้รู้ การเข้าถึง และการใช้ประโยชน์จากศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ

2) การศึกษาภาคสนามโดยการประชุมกลุ่มย่อย (focus group) ร่วมกับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐทั้งในส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ผู้ตรวจและผู้ช่วยผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี และคณะทำงานของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ (สขร.) จำนวน 9 ครั้ง โดยมีกลุ่มตัวอย่างตัวแทนหน่วยงานภาครัฐเข้าร่วมประชุมจำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 84.58 จากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ 240 คน ส่วนผู้ตรวจและผู้ช่วยผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรีเข้าร่วมประชุมจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 65.38 จากเป้าหมายที่กำหนดไว้ 26 คน รวมมีจำนวนผู้เข้าทั้งสิ้น 220 คน คิดเป็นร้อยละ 82.71 จากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ 266 คน

3) การศึกษาข้อมูลความคิดเห็นจากภาคประชาชนจำนวน 375 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 93.75 จากเป้าหมายที่กำหนดไว้ 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

1) แบบสอบถามสำหรับภาคประชาชน โดยมีประเด็นที่สำคัญ เช่น การรับรู้ การเข้าถึง การใช้ประโยชน์ จากข้อมูลข่าวสารของราชการ และความพึงพอใจต่อการใช้บริการของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ

2) แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ สำหรับผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ โดยมีประเด็นที่สำคัญ เช่น สภาพการณ์ของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ รูปแบบและกระบวนการจัดการข้อมูลข่าวสารของราชการ และการเสริมสร้างความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ

3) แบบประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ

4) การประชุมกลุ่มย่อย (focus group) และการประชุมสัมมนาเพื่อให้ความรู้และพัฒนาเครือข่ายการตรวจแนะนำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐ และการพัฒนาศักยภาพคณะผู้ตรวจประเมินหน่วยงานภาครัฐและคณะผู้ตรวจประจำจังหวัด

สรุปผลการศึกษา

1. สภาพการณ์ของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยเป็นผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และการตรวจศูนย์ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ต่าง ๆ มีผลการศึกษาดังนี้

1) สถานที่ตั้งของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่ได้จัดสถานที่ตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารไว้ค่อนข้างดี สะดวกต่อการพบเห็น มีความเป็นสัดส่วนทั้งที่เป็นห้องของศูนย์ข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะ และเป็นห้องรวมกับศูนย์เอกสารหรือห้องสมุดอื่นๆ โดยมีการติดป้ายข้อความว่าเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการอย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าจะมีบางหน่วยงานไม่แสดงให้เห็นถึงการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน แต่โดยรวมถือว่ามีสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสารของราชการตามที่กฎหมายกำหนดหรือมีศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการที่ให้ประชาชนสามารถเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารได้ หน่วยงานของรัฐบางหน่วยงาน เช่น กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน เป็นต้น สามารถพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการให้เป็นศูนย์การเรียนรู้และห้องสมุดของประชาชนด้วย

2) การจัดเตรียมความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์และสิ่งอำนวยความสะดวกของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ พบว่า หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่สามารถจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ระบบคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์สำนักงานได้ตามขนาดภารกิจ และหน้าที่ของหน่วยงาน โดยหน่วยงานขนาดใหญ่จะมีความพร้อมในด้านวัสดุ ครุภัณฑ์หรือ

สิ่งอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี แต่หน่วยงานขนาดเล็กหรือหน่วยงานในส่วนภูมิภาคจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกค่อนข้างน้อย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับขนาด ภารกิจ และหน้าที่ของหน่วยงาน รวมทั้งจำนวนของประชาชนที่เข้ามาตรวจดูข้อมูลข่าวสารหรือขอเอกสาร โดยหน่วยงานบางแห่ง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบล (อบต.) ที่มีประชาชนเข้ามาสืบค้นข้อมูลจำนวนมาก ก็สามารถดำเนินการจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ในศูนย์ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อภาคประชาชน

3) การมอบหมายหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการจัดศูนย์ข้อมูลข่าวสาร จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่ได้มอบหมายให้ส่วนงาน (ฝ่ายหนึ่ง) ดำเนินการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบหรือมีหน้าที่โดยตรงนั้น พบว่าหน่วยงานส่วนใหญ่ยังไม่มีดำเนินการในลักษณะนี้อย่างแท้จริง เป็นเสมือนการฝากความรับผิดชอบให้เจ้าหน้าที่บางส่วนจากฝ่ายนั้น ๆ ช่วยดูแลศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น การพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการจึงไม่ค่อยมีความต่อเนื่อง ประกอบกับปัจจุบันมีเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตที่ทันสมัยมากขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่จึงติดตามข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานผ่านช่องทางการเผยแพร่อื่น ๆ เช่น เว็บไซต์ของหน่วยงาน ดังนั้น การมอบหมายงานจึงเป็นความรับผิดชอบของฝ่ายสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง

4) การกำหนดระเบียบและหลักเกณฑ์การให้บริการของศูนย์ข้อมูลข่าวสารจากการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่ที่ได้จัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารนั้น ได้มีการจัดทำระเบียบ ขั้นตอน และหลักเกณฑ์ในการให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่ภาคประชาชนที่เหมาะสม โดยมีการแสดงขั้นตอนการให้บริการและดำเนินการตามขั้นตอนที่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนด ซึ่งนับว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งต่อประชาชนที่มาขอรับบริการ โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ เช่น

- (1) การให้ติดต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ
- (2) การให้แบบฟอร์ม/เอกสารเพื่อกรอกคำร้อง/คำขอสืบค้นข้อมูล
- (3) การแนะนำให้ดูดัชนีเอกสาร/แฟ้มข้อมูล
- (4) การให้สืบค้นข้อมูลตามที่ประชาชนต้องการ/สนใจ
- (5) การให้ถ่ายสำเนาเอกสาร
- (6) การรับรองสำเนา เป็นต้น

5) การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 และการจัดทำดัชนีรายการข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนเข้าตรวจดู จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่ จัดให้มีข้อมูลข่าวสารตามที่กฎหมายกำหนดไว้ บางหน่วยงานจัดแสดงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสมตามภารกิจของหน่วยงาน แต่บางหน่วยงานยังขาดการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันและไม่ครอบคลุมข้อมูลข่าวสารในประเด็นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ทั้งหมด เพราะมีการตีความข้อมูลหรือเอกสารที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหมู่ข้อมูลตามมาตรา 9 (1)-(8) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และการจัดข้อมูลข่าวสารตามภารกิจของหน่วยงาน โดยข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐส่วนภูมิภาคจะมีข้อมูลประเภทหนึ่งที่ครอบคลุมภารกิจของตนเองและหน่วยงานในกำกับ ในขณะที่ข้อมูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะมีข้อมูลอีกประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรและภาคประชาชน

ส่วนการใช้บริการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของประชาชน จากการศึกษาข้อมูลจากตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เข้าร่วมประชุมตามโครงการวิจัยครั้งนี้ระบุว่า มีประชาชนจำนวนน้อยมากที่เข้ามาขอตรวจดูหรือศึกษาข้อมูล ณ ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการในแต่ละแห่ง โดยเฉลี่ยมีประชาชนเข้าศึกษา ณ ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร เพียงปีละ 20-30 รายเท่านั้น บางหน่วยงานมีน้อยมากมีเพียงปีละ 5-10 คนเท่านั้น โดยส่วนใหญ่จะเข้าไปศึกษาเพื่อติดตามในเรื่องการจัดซื้อจัดจ้าง การประกวดราคา การสอบราคา เป็นต้น โดยตัวแทนหน่วยงานภาครัฐได้ระบุทิศทางที่เป็นบวกว่า ประชาชนจะเข้ามาศึกษาข้อมูลข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์ของหน่วยงานจำนวนมากกว่าที่จะเดินทางมาตรวจดูที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น จึงมีคำถามตามมาว่า เมื่อประชาชนเข้ามาตรวจดูข้อมูลข่าวสารและแสดงความคิดเห็นจำนวนน้อย การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายจะมีผลต่อการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนหรือไม่ ซึ่งสามารถสรุปสภาพการณ์ของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการของหน่วยงานในการศึกษาครั้งนี้ได้ดังนี้

ประเด็นสำคัญของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	การดำเนินการและความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐ		
	มีความพร้อม	มีการพัฒนา/มีความพร้อมในบางส่วน	ต้องปรับปรุง
1) การมอบหมายหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการจัดศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	30 %	50 %	20 %
2) สถานที่ตั้งของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	60 %	30 %	10 %
3) วัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ของศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	40 %	40 %	20 %
4) การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 และการจัดทำดัชนี	50 %	30 %	20 %
5) ระเบียบและหลักเกณฑ์การให้บริการของศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	20 %	40 %	40 %
6) ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและการใช้บริการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของประชาชน	10 %	20 %	70 %
7) แนวโน้มและทิศทางของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐที่จะเป็นประโยชน์	40 %	30 %	30 %
8) ความคาดหวังของประชาชนต่อศูนย์ข้อมูลข่าวสารเพื่อการเรียนรู้และการตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร	30 %	30 %	40 %

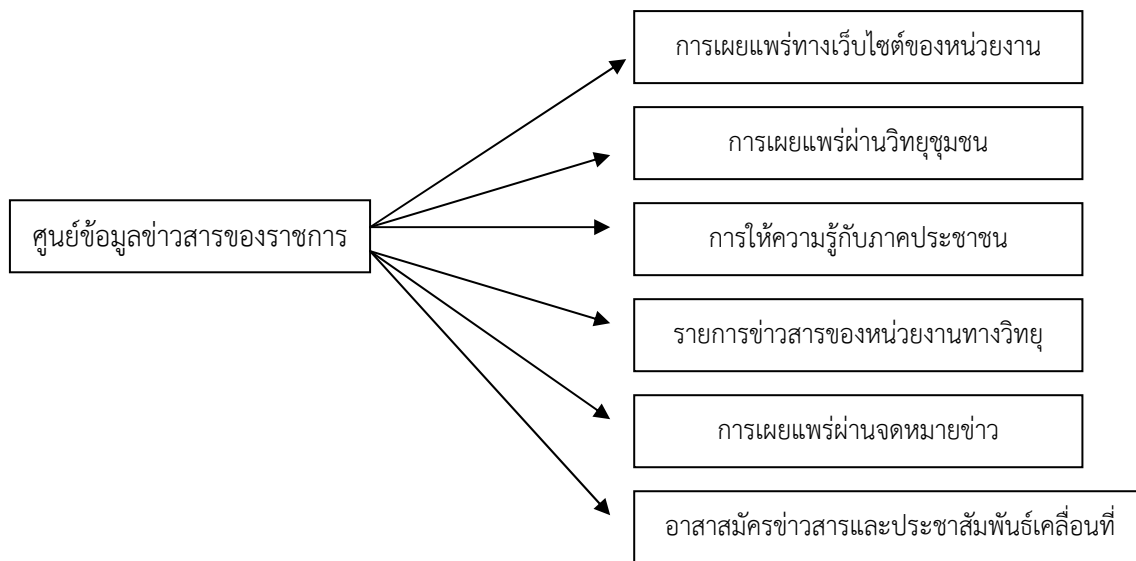
2. การศึกษาความคิดเห็นของภาคประชาชนเกี่ยวกับศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยเป็นการศึกษาข้อมูลจากแบบสอบถามที่ทำการสำรวจกับภาคประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ (ตามหน่วยงานที่เป็นกรณีศึกษา) จำนวน 400 ราย ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 391 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.75 แต่เมื่อนำมาตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์จึงคัดเหลือแบบสอบถามจำนวน 375 ชุด คิดเป็นร้อยละ 93.75 โดยมีผลการศึกษาดังนี้

1) ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างภาคประชาชน จากการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว และเป็นพนักงานของบริษัทเอกชน มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 20,000 บาท ด้านความถี่ในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐพบว่า ไปติดต่อกับหน่วยงานรัฐแบบนานๆ ครั้ง คือเฉลี่ยทุก 3-6 เดือน/ครั้ง ส่วนกิจธุระในการติดต่อกับหน่วยงานรัฐ คือการติดต่อเรื่องบัตรประชาชนและการขอข้อมูลเอกสารทั่วไปเพื่อใช้ในการรักษาสิทธิและการประกอบอาชีพของตนเอง

2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ กลุ่มตัวอย่างภาคประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.4 รู้จักและเคยเห็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ และร้อยละ 60.0 เคยใช้บริการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการเพื่อศึกษาข้อมูลการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ และส่วนใหญ่ได้ขอข้อมูลเอกสารเพื่อนำไปประกอบการทำงานหรือรักษาสิทธิของตนเอง ส่วนความคิดเห็นต่อระบบและการให้บริการ ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐมีดังนี้

การประเมินความพึงพอใจในการใช้บริการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการของกลุ่มตัวอย่างภาคประชาชน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	อธิบายค่า
1. ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการสามารถพบเห็นได้ง่าย	3.53	0.98	ดี
2. ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการมีวัสดุ อุปกรณ์ โต๊ะ ที่นั่ง หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมในการค้นหาข้อมูล	4.50	0.67	ดี
3. ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการมีดัชนีรายการข้อมูล/เอกสารเพื่อให้สืบค้นหาข้อมูลในหมวดต่างๆ	3.50	0.85	ดี
4. หน่วยงานของรัฐจัดให้มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการ ณ ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	4.13	0.77	ดี
5. ข้อมูลเอกสารที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร มีความหลากหลายในการค้นหา	3.74	0.82	ดี
6. ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีช่องทางการสืบค้นข้อมูลที่หลากหลาย สะดวก รวดเร็ว	3.75	0.84	ดี
7. ผู้ใช้บริการสามารถสืบค้นข้อมูลต่างๆ ได้ด้วยตนเอง	4.35	0.57	ดี
8. ผู้ใช้บริการสามารถขอสำเนาข้อมูลเอกสารต่างๆ จากศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการได้	3.49	0.88	ปานกลาง
9. ศูนย์ข้อมูลข่าวสารมีแบบฟอร์มต่างๆ ให้บริการในการศึกษาข้อมูล	2.35	1.02	ปรับปรุง
10. เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลศูนย์ข้อมูลข่าวสารสามารถประสานงานติดต่อข้อมูลข่าวสารกับหน่วยงานอื่นได้	2.75	0.91	ปานกลาง

3. แนวโน้มและทิศทางของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ จากการศึกษาแนวโน้มและทิศทางของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐ พบว่า แนวโน้มการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของราชการนั้น เป็นไปตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ และความต้องการของภาคประชาชน ซึ่งพบว่า ภาคประชาชนส่วนใหญ่ติดตามข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานรัฐผ่านช่องทางอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและเว็บไซต์ของหน่วยงาน โดยประชาชนระบุว่า มีการติดตามข้อมูลจากเว็บไซต์มากกว่าการเดินทางไปที่หน่วยงาน ดังนั้น การที่คณะรัฐมนตรี (มติคณะรัฐมนตรี 28 ธันวาคม 2547) และคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการประกวดราคา การสอบราคาหรือการจัดซื้อจัดจ้างอื่น ๆ ผ่านทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน จึงเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ทางสังคมและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมากขึ้น นอกจากนี้หน่วยงานบางแห่งโดยเฉพาะในระดับส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระบบข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานผ่านช่องทางการเผยแพร่หรือสื่ออื่น ๆ อีก เช่น การเผยแพร่ผ่านวิทยุชุมชน การจัดทำรายการเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของหน่วยงานผ่านทางวิทยุ การประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ และการใช้อาสาสมัครเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของหน่วยงาน เป็นต้น โดยมีทิศทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อและกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

4. ผลการศึกษาการพัฒนาเครือข่ายผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ
 การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารในระดับจังหวัดและในระดับภูมิภาคนั้น มีประเด็นจากการศึกษาวิจัย 3 ประการ คือ

- 1) หลักการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและทักษะแก่บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐ
- 2) วิธีการพัฒนาผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ
- 3) ผลการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการของเครือข่ายผู้ตรวจประเมินในระดับต่างๆ

โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ ซึ่งพิจารณาจากการประเมินความรู้ทางวิชาการจากแบบทดสอบก่อน (Pre-test) และหลังการอบรมสัมมนา (Post-test) ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับความรู้เรื่องพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 การจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการจำนวน 30 ข้อ โดยให้ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐผู้เข้ารับการประชุมอบรมสัมมนาจำนวน 203 คน (ยกเว้นผู้ตรวจและผู้ช่วยผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี) เลือกตอบแบบ ใช่ กับ ไม่ใช่ เพื่อจะทำให้ทราบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการหรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ยังมีการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ศึกษาคูงานและตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงาน 8 แห่ง โดยใช้แบบตรวจสอบเชิงประเมิน (แบบ Check List) มีผลการศึกษาดังนี้

1) ผลการศึกษาวิเคราะห์แบบทดสอบความรู้เรื่องพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 การจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ จากแบบทดสอบก่อนการสัมมนา (Pre-test) ที่ได้รับคืนจำนวน 198 ชุด (คิดเป็นร้อยละ 97.53 จาก 203 ราย) และแบบทดสอบหลังการสัมมนา (Post -test) จำนวน 181 ชุด (คิดเป็นร้อยละ 89.16 โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมบางรายไม่ได้ส่งแบบ Post-test คืน) ผลจากการศึกษาพบว่า ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เข้ารับการอบรมสัมมนามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 การจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐเพิ่มขึ้น โดยมีผลการประเมินหลังการอบรมเฉลี่ยร้อยละ 93.7 เพิ่มขึ้นจากการประเมินก่อนการอบรมสัมมนาร้อยละ 14.1 (จากร้อยละ 79.6 เป็นร้อยละ 93.7) ซึ่งผลการพัฒนาตัวแทนหน่วยงานภาครัฐโดยใช้วิธีการอบรมให้ความรู้ การพัฒนาทักษะการประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสาร และการให้ศึกษาคูงาน ณ หน่วยงานต้นแบบดังกล่าว ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 การจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีทักษะในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างตัวแทนหน่วยงานภาครัฐมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เพราะฉะนั้น หากมีการให้ความสำคัญและการส่งเสริมจากหน่วยงานต้นสังกัดแล้ว การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการและการพัฒนาเพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถสร้างเครือข่ายผู้ตรวจประเมินประจำจังหวัดก็สามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ผลการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะของตัวแทนหน่วยงานภาครัฐในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต้นแบบทั้ง 8 แห่ง โดยการใช้แบบตรวจสอบเชิงประเมิน (แบบ Check List) ตามที่คณะผู้วิจัยกำหนดขึ้น ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น การตรวจประเมินสถานที่จัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ ระเบียบปฏิบัติของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ การมอบหมายเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลรับผิดชอบ การจัดทำดัชนีในการสืบค้นข้อมูล การจัดทำมีข้อมูลเอกสารตามมาตรา 9 การจัดทำสถิติการเข้าใช้บริการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทาง การเผยแพร่ต่าง ๆ ผลการศึกษาพบว่า ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เข้ารับการอบรมสามารถตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการได้เป็นอย่างดี

5. ผลการศึกษาและจัดทำเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ การศึกษาเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการภายใต้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นผลการศึกษาจากการระดมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาและจากข้อเสนอแนะของผู้ตรวจและผู้ช่วยผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี โดยแต่ละเกณฑ์มาตรฐานนั้น มีความครอบคลุมแนวคิดและกระบวนการปฏิบัติงานที่แสดงถึงการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐ การส่งเสริมสิทธิการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน โดยเฉพาะการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามที่กฎหมายบัญญัติ ได้แก่ มาตรา 7 และมาตรา 9 ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของภาคประชาชน โดยมีองค์ประกอบหรือเกณฑ์มาตรฐาน 5 ด้าน และมีตัวบ่งชี้ 20 ตัวชี้วัด ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานในการประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	ตัวชี้วัดในการประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ
1. เกณฑ์มาตรฐานในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ของหน่วยงาน	1) การจัดทำนโยบายและแผนงานในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 2) การจัดระบบและกลไกในการจัดการข้อมูลข่าวสารของราชการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 3) การกำหนดระเบียบปฏิบัติในการจัดการข้อมูลข่าวสารของราชการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 4) การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540
2. เกณฑ์มาตรฐานในการบริหารจัดการศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	1) การพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ 2) การจัดทำดัชนีแสดงรายการข้อมูลข่าวสารของราชการ 3) การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 ให้ประชาชนเข้าตรวจดู 4) การกำหนดระเบียบปฏิบัติของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ
3. เกณฑ์มาตรฐานในการจัดระบบและช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของราชการ	1) การจัดระบบและช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของราชการที่หลากหลาย 2) การมอบหมายเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการจัดระบบข้อมูลข่าวสารของราชการ 3) การจัดกระบวนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานและพื้นที่ 4) การปรับปรุงข้อมูลข่าวสารของราชการให้เป็นปัจจุบัน

เกณฑ์มาตรฐานในการประเมิน ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ	ตัวชี้วัดในการประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสาร
4. เกณฑ์มาตรฐานในการส่งเสริมสิทธิการ ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของภาคประชาชน	1) การจัดทำแผนงานส่งเสริมการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารของภาคประชาชน 2) การประเมินผลการรับรู้และความพึงพอใจด้านข้อมูล ข่าวสารของภาคประชาชน 3) การจัดช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นจากภาค ประชาชนที่หลากหลาย 4) การนำผลการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ ภาคประชาชนมาปรับปรุงการปฏิบัติงานของศูนย์ข้อมูล ข่าวสาร
5. เกณฑ์มาตรฐานในการส่งเสริมความ โปร่งใสด้านข้อมูลข่าวสารของหน่วยงาน	1) การไม่มีเรื่องร้องเรียนในกรณีฝ่าฝืนพระราชบัญญัติข้อมูล ข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 2) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างส่วนงานภายในกับ หน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง 3) การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อมูล ข่าวสารของหน่วยงาน 4) การวิเคราะห์และนำข้อมูลข่าวสารมาประยุกต์ใช้ ในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรและการพัฒนา องค์กร
รวม 5 เกณฑ์มาตรฐาน	รวม 20 ตัวชี้วัด

เกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารที่ได้จัดทั้ง 5 เกณฑ์มาตรฐาน 20 ตัวชี้วัดดังกล่าว มีความสอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 คือ การให้หน่วยงานภาครัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการให้แก่ประชาชน โดยผ่านการนำข้อมูลข่าวสารลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 7) การจัดให้มีข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนเข้าตรวจสอบ (มาตรา 9) และการจัดข้อมูลให้ตามคำขอเฉพาะราย (มาตรา 11) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยไม่ได้เป็นการตรวจเพียงศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการเท่านั้น แต่ยังเป็น การพัฒนาระบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐด้วย ดังนั้น การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัด รวมทั้งการพัฒนาคณะผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสาร จะต้องใช้หลักการและวิธีการประเมินที่เหมาะสม

การวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัย

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยและภารกิจของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ คณะผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลและเสนอแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารทั้งข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลสาธารณะและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาคประชาชน ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลข่าวสารที่ภาคประชาชนต้องการให้มีในศูนย์ข้อมูลข่าวสารนั้น นอกจากจะมีข้อมูลตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ภาคประชาชนยังต้องการให้มีข้อมูลด้านการส่งเสริมการรักษาสิทธิของบุคคลและข้อมูลเพื่อประกอบการหรือการนำข้อมูลไปพัฒนาอาชีพของภาคประชาชน ในขณะที่ข้อมูลสาธารณะทั่วไปซึ่งเป็นข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐนั้น พบว่าทั้งภาคประชาชนและตัวแทนหน่วยงานภาครัฐต้องการให้เพิ่มรายละเอียดของข้อมูลตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และข้อมูลตามการประกาศของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ที่ระบุให้หน่วยงานต้องจัดให้มีเพื่อให้ประชาชนเข้าตรวจสอบได้ โดยกลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐระบุว่า หน่วยงานส่วนใหญ่ยังขาดการปรับปรุงข้อมูลให้มีความเป็นปัจจุบันและไม่ครอบคลุมข้อมูลข่าวสารในประเด็นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ทั้งหมด เพราะมีการตีความข้อมูลหรือเอกสารที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่ตาม มาตรา 9 (1)-(8) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และการจัดหมวดหมู่ข้อมูลข่าวสารตามภารกิจของหน่วยงาน ซึ่งข้อมูลของแต่ละหน่วยงานมีความแตกต่างกันตามภารกิจของหน่วยงาน โดยหน่วยงานส่วนภูมิภาคจะมีข้อมูลประเภทหนึ่ง ในขณะที่ข้อมูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะมีข้อมูลอีกประเภทหนึ่ง ดังนั้น เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐที่ร่วมเป็นเครือข่ายการตรวจแนะนำศูนย์ข้อมูลข่าวสารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จะต้องพิจารณาข้อมูลต่าง ๆ ให้ชัดเจนเพื่อส่งเสริมการเปิดเผยและการจัดระบบข้อมูลข่าวสารให้มีประสิทธิภาพ

2. สภาพการณ์ของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการของหน่วยงานภาครัฐ ผลการศึกษาพบว่า สภาพการณ์ของศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการทั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น มีลักษณะการดำเนินการที่แตกต่างกันไปตามขนาด ภารกิจ และหน้าที่ของหน่วยงาน รวมทั้งจำนวนของประชาชนที่เข้ามาตรวจสอบข้อมูล ในกรณีเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่ มีภารกิจเพื่อประชาชนมาก เช่น สำนักงานที่ดินจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น ศูนย์ข้อมูลข่าวสารก็จะมีพัฒนาการในทางที่เหมาะสมตอบสนองบทบาทของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 โดยมีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นทางการ และมีความพร้อมทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ การจัดทำแฟ้มข้อมูลข่าวสารตามที่กฎหมายกำหนด มีเจ้าหน้าที่ในการให้บริการ มีการจัดทำดัชนีสืบค้นข้อมูล รวมทั้งมีการบริการที่พิเศษอื่น ๆ เช่น การบริการอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ในขณะที่หน่วยงานขนาดเล็กมีภารกิจเฉพาะต่อการบริหารจัดการภาครัฐ เช่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็ก เป็นต้น การพัฒนา

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ถึงแม้ว่ากฎหมาย จะกำหนดให้หน่วยงานที่เป็นนิติบุคคลจัดให้มีข้อมูลข่าวสารตามที่กฎหมายกำหนดให้ประชาชนเข้า ตรวจสอบ แต่ในความเป็นจริงประชาชนยังเข้าศึกษาข้อมูลข่าวสาร ณ ศูนย์ข้อมูลข่าวสารน้อยมาก และหน่วยงานยังไม่มีความพร้อมในการให้บริการ ณ ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ ดังนั้น จึงควรพิจารณา ถึงขนาด ภารกิจ หน้าที่ และจำนวนประชาชนที่เข้ามาติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อที่จะได้พัฒนาศูนย์ ข้อมูลข่าวสารของราชการในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อภาคประชาชนมากขึ้น

3. ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานภาครัฐควรจัดไว้ที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ
ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นจัดไว้ที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสารนั้น ส่วนใหญ่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด คือ มีข้อมูลตามมาตรา 9 (1)-(8) และตามประกาศของคณะกรรมการ ข้อมูลข่าวสารของราชการ แต่ไม่ครอบคลุมตามที่กฎหมายกำหนดไว้ทั้งหมด เนื่องจากบางหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานส่วนภูมิภาคไม่มีข้อมูลครบตามที่กฎหมายระบุไว้ ในขณะที่บางหน่วยงานมีข้อมูล ครบตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนความแตกต่างของหน่วยงานส่วนภูมิภาคกับส่วนท้องถิ่นนั้น พบว่า มีความแตกต่างในเรื่องของการจัดข้อมูล โดยหน่วยงานส่วนภูมิภาคได้จัดข้อมูลตามหน่วยงานราชการส่วนกลาง เช่น นำข้อมูลที่ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษามาเผยแพร่ในหน่วยงาน และนำเสนอข้อมูลตามระเบียบ กฎหมายเป็นหลัก ในขณะที่หน่วยงานส่วนท้องถิ่นสามารถจัดระบบข้อมูลที่ได้ดำเนินการตามที่ กฎหมายกำหนด แต่ส่วนใหญ่ขาดการนำข้อมูลพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา สำหรับกรณีข้อมูลใดถูกต้อง หรือไม่ถูกต้องนั้น กลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐระบุว่า เนื่องจากมีการตีความข้อมูลแตกต่างกัน ดังนั้น จึงไม่อาจจะระบุว่าข้อมูลใดที่ควรนำมาจัดไว้ในศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ ในประเด็นนี้ สำนักงาน คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรมีการชี้แจงเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานควรนำมาจัดไว้ ในศูนย์ข้อมูล ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นข้อมูลข่าวสารตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น แต่อาจนำข้อมูลที่ประชาชน สนใจมาไว้ที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการและเผยแพร่ในช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ของหน่วยงาน

สำหรับแนวทางการจัดข้อมูลข่าวสารตามที่กฎหมายกำหนดนั้น ควรมีแนวทางการจัดข้อมูล โดยเรียงตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 โดยอาจแยกเป็นข้อมูล ที่มีความเกี่ยวข้องกับราชการส่วนกลาง ข้อมูลข่าวสารที่ราชการส่วนภูมิภาคดำเนินการภายใต้ อำนาจหน้าที่ของตนเอง และข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับส่วนราชการอื่น และกำหนดขึ้นภายใต้อำนาจหน้าที่ของตนเอง ดังนี้

ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (7) ของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค

ลำดับ	ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการส่วนกลาง	ลักษณะข้อมูล	
		ภาคบังคับตาม มาตรา 9 (7)	ภาคส่งเสริมการ ได้รู้ของประชาชน
1	มติคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ	✓	
2	มติคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค	✓	
3	มติคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์	✓	
4	มติคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร	✓	
	ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค ที่หน่วยงานกำหนดขึ้นด้วยอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน		
1	มติคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัด	✓	
2	มติคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารประจำจังหวัด	✓	
3	มติคณะกรรมการสภาอุตสาหกรรมประจำจังหวัด	✓	
4	มติคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนประจำจังหวัด	✓	

ตัวอย่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (7) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ลำดับ	ข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการส่วนกลาง	ลักษณะข้อมูล	
		ภาคบังคับตาม มาตรา 9 (7)	ภาคส่งเสริมการ ได้รู้ของประชาชน
1	มติคณะรัฐมนตรี	✓	
2	มติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ	✓	
3	มติคณะกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมแห่งชาติ	✓	✓
4	มติคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	✓	✓
	ข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค		
1	มติคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด	✓	
2	มติคณะกรรมการกำหนดอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำประจำจังหวัด	✓	
3	มติคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด	✓	✓
4	มติคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	✓	✓
	ข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ		
1	มติคณะกรรมการพิจารณาเรื่องร้องเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	✓	
2	มติคณะกรรมการพิจารณาความดี ความชอบประจำปีของ อบต.	✓	✓
3	มติคณะกรรมการพิจารณาการจัดซื้อจัดจ้างประจำองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น	✓	✓

4. ลักษณะของข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจหน้าที่ที่แตกต่างกัน

จากผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารนั้น ขึ้นอยู่กับขนาด ภารกิจ หน้าที่ และจำนวนประชาชนที่เข้ามาใช้บริการ ดังนั้น ข้อมูลของหน่วยงานที่มีภารกิจเหมือนกันนั้นจะมีลักษณะข้อมูลที่คล้ายคลึงกัน โดยกลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เข้าร่วมประชุมระบุว่า ควรมีการจัดข้อมูลข่าวสารตามภารกิจของหน่วยงาน โดยอาจแยกลักษณะของหน่วยงานออกเป็น 2 ลักษณะ คือ หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชนโดยตรง เช่น กรมการปกครอง กรมที่ดิน หน่วยงานสาธารณสุข ควรมีข้อมูลที่หลากหลายตามความต้องการของประชาชน อีกลักษณะหนึ่งคือ หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการภาครัฐเฉพาะ เช่น คลังจังหวัด เป็นต้น ซึ่งมีประชาชนเข้ามาใช้บริการน้อย ดังนั้น จึงควรมีข้อมูลที่เท่าที่จำเป็นในการบริหารจัดการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาติดต่อเท่านั้น ส่วนหน่วยงานส่วนท้องถิ่น สามารถนำข้อมูลตามที่กฎหมายกำหนด และข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นมาจัดไว้ในหน่วยงานหรือศูนย์ข้อมูลข่าวสารได้ ดังนั้น การแบ่งกลุ่มหน่วยงานตามภารกิจของหน่วยงานและจัดข้อมูลตามภารกิจของหน่วยงานน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการบริการข้อมูลของหน่วยงานและเกิดประโยชน์ต่อภาคประชาชน

5. แผนยุทธศาสตร์การตรวจแนะนำศูนย์ข้อมูลข่าวสารระยะ 5 ปี และแผนปฏิบัติการประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ (สขร.) เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ (สขร.) มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น ควรมีแผนยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับแนวคิด 3 ประการ คือ การดำเนินการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 การเปิดเผยและการตรวจสอบได้ด้านข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐ และกระบวนการในการบริหารจัดการศูนย์ข้อมูลข่าวสารและความรู้ของหน่วยงานภาครัฐ โดยควรมีแผนยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการได้รู้ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและระบบการบริหารของหน่วยงานภาครัฐ
- 2) ยุทธศาสตร์การสร้างระบบการกำกับดูแลตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการบริหารแบบบูรณาการ
- 4) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นธรรม

โดยสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สามารถนำแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปประยุกต์ในการพัฒนาและตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ เช่น ควรนำเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารไปตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง เพราะที่ผ่านมาศูนย์ข้อมูลข่าวสารยังไม่ได้รับการตรวจประเมินอีกจำนวนมาก เนื่องจากคณะทำงานของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ (สขร.) มีน้อย ดังนั้นการให้ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐร่วมเป็นเครือข่ายผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสาร จึงเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการ และควรส่งเสริมการจัดการความรู้ของหน่วยงาน ซึ่งมีกระบวนการที่มากกว่าการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ เพื่อให้หน่วยงานนำข้อมูล ความรู้ของหน่วยงานมาพัฒนาและประยุกต์ใช้ในหน่วยงานและเพื่อประโยชน์ของภาคประชาชน

6. การพัฒนาเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐให้เป็นเครือข่ายผู้ตรวจประเมินและการให้คำแนะนำกับหน่วยงานอื่น จากผลการดำเนินการตามบทที่ 3 แสดงให้เห็นว่าได้มีการกระบวนการพัฒนาเจ้าหน้าที่และหน่วยงานในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสาร โดยมีผลการประเมินจากแบบประเมินก่อนและหลังการอบรมสัมมนาพบว่า เจ้าหน้าที่ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 โดยผลการพัฒนาทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 14.3 ส่วนการพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารให้เป็นหน่วยงานต้นแบบนั้น หน่วยงานที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 8 แห่งนั้นสามารถพัฒนารูปแบบการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม โดยหน่วยงานอื่นสามารถนำไปเป็นแนวทางการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารได้ โดยมีผลการประเมินจากผู้เข้ารับการอบรมสัมมนาในบทที่ 3 คือหน่วยงานทั้ง 8 แห่ง มีความพร้อมทั้งในด้านการบริหารจัดการและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน

7. แนวทางและวิธีการบริหารจัดการหน่วยงานที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นเครือข่ายการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการของหน่วยงานภาครัฐ ผลการดำเนินการสามารถนำเสนอแนวทางและวิธีการดังนี้

1) สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรให้ผู้ที่ได้รับการพัฒนาเป็นเครือข่ายผู้ตรวจจำนวนทั้งหมด (ดูเครือข่ายผู้ตรวจประเมินในภาคผนวก) เข้าร่วมตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการในจังหวัดที่เจ้าหน้าที่เหล่านั้นปฏิบัติงานอยู่ภายใน 1 ปี

2) เมื่อเจ้าหน้าที่เหล่านั้นได้ร่วมประเมินตรวจศูนย์ข้อมูลข่าวสารแล้ว 1 ครั้ง ถือว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารแล้ว จากนั้นจึงขึ้นชื่อไว้ และมอบประกาศนียบัตรเป็นผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการประจำจังหวัด

3) พัฒนาเจ้าหน้าที่เหล่านั้นอีก โดยการฝึกอบรมสัมมนาในเรื่องเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นจากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อนำไปเป็นแนวทางการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

4) สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาและตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง เพราะที่ผ่านมาการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารไม่ครอบคลุมหน่วยงานที่มีทั้งหมดทั่วประเทศ ดังนั้น การจัดสรรงบประมาณ และเสริมสร้างเครือข่ายด้านข้อมูลข่าวสารและผู้ตรวจประเมินจึงเป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการต่อไป

5) สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรเสริมสร้างหรือร่วมมือกับเครือข่ายด้านข้อมูลข่าวสารและเครือข่ายด้านความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมกันผลักดันให้หน่วยงานของรัฐมีความโปร่งใสด้านข้อมูลข่าวสารและกระบวนการทำงาน

ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นในปี 2540 ซึ่งสมัยนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศยังไม่มีความทันสมัยเท่ากับปัจจุบัน จึงกำหนดให้หน่วยงานของรัฐจัดให้มีข้อมูลข่าวสารตามที่กฎหมายกำหนดไว้ที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการเพื่อให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารมีความก้าวหน้ามาก โดยเฉพาะระบบอินเทอร์เน็ต ดังนั้น จึงมีผลกระทบต่อการทำงานของหน่วยงานที่มีได้นำข้อมูลมาจัดไว้ในศูนย์ข้อมูลข่าวสารแต่นำไปเผยแพร่บนเว็บไซต์ของหน่วยงาน ฉะนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารจะต้องพิจารณาถึงช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะที่เป็นจริงและสอดคล้องกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เพื่อมิให้ถูกมองว่ามีได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติดังกล่าวและมีได้พัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ

2. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมสิทธิการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาคประชาชน แต่ปัจจุบันประชาชนมีทางเลือกในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ได้ใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับการทำงานและเทคโนโลยีของตนเอง เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มากขึ้น

3. ควรมีการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐมีการจัดระบบข้อมูลข่าวสารและจัดการความรู้ของหน่วยงานเพื่อนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองการดำเนินการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ที่ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐมีการเผยแพร่หรือเปิดเผยข้อมูลการทำงานของหน่วยงานต่อสาธารณชน

ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

1. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบการดูแลศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการและการดำเนินการตามกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ควรกำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการจัดระบบข้อมูลข่าวสารของราชการและศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยอาจกำหนดให้หน่วยงานของรัฐได้พัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการตามศักยภาพของตนเองในการบริการข้อมูลข่าวสารแก่ภาคประชาชนซึ่งเป็นกระบวนการที่มีการดำเนินการมากกว่าข้อระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ

2. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรมีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารในลักษณะของหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อขยายผลเป็นผู้ตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสาร เพราะจากการศึกษาพบว่าการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารนั้นยังไม่ครอบคลุมหน่วยงานทั่วประเทศ

3. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรนำเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ไปทดลองประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารและพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

4. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรมีการส่งเสริมให้คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารในระดับจังหวัด มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสาร อันจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการดำเนินการเพื่อพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสาร และความโปร่งใสของหน่วยงานในพื้นที่ต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ไปจนถึงระดับนโยบาย

5. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรมีการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐมีการจัดการความรู้ของหน่วยงาน เพื่อให้หน่วยงานนำข้อมูลข่าวสารและความรู้ในหน่วยงานไปพัฒนาระบบการให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน และเสริมสร้างหน่วยงานให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

6. สำหรับยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นนั้น สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการพัฒนาเจ้าหน้าที่โดยการฝึกอบรมสัมมนาในเรื่องเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดในการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสาร และการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาและตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง เพราะที่ผ่านมาการตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารไม่ครอบคลุมหน่วยงานทั่วประเทศ ดังนั้น การจัดสรรงบประมาณ และเสริมสร้างเครือข่ายด้านข้อมูลข่าวสารและผู้ตรวจประเมินจึงเป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการต่อไป

7. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรมีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมสิทธิการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาคประชาชนควบคู่กับการพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ต่าง ๆ

8. สำหรับข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 ที่จะต้องมีการตีความและจัดหมวดหมู่ให้เหมาะสมกับการตรวจดูของภาคประชาชน สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรให้นักกฎหมายวิเคราะห์และเสนอแนวทางที่ชัดเจน เพื่อหน่วยงานต่าง ๆ จะได้มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน โดยเฉพาะการประกาศเพิ่มเติมของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐ

1. หน่วยงานของรัฐทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ควรมีการจัดระบบข้อมูลให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัด การตรวจประเมินศูนย์ข้อมูลข่าวสารที่กำหนดภายใต้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

2. หน่วยงานของรัฐควรมีการเตรียมข้อมูลข่าวสาร เอกสาร รายงาน เพื่อรองรับการจัดระบบข้อมูลข่าวสารในเชิงการจัดการความรู้ของหน่วยงาน และจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

3. หน่วยงานของรัฐควรมีการทดลองการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ตามศักยภาพของตนเอง เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ และเป็นการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพขององค์กร

4. หน่วยงานของรัฐ ควรจัดให้มีการอบรมผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และการพัฒนาศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ

5. หน่วยงานของรัฐ ควรพัฒนาระบบและกลไกในการบริหารจัดการและการติดตาม ประเมินผลการดำเนินการด้านข้อมูลข่าวสารของหน่วยงาน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและ เกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดภายใต้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

6. หน่วยงานของรัฐ ควรพัฒนาประสิทธิภาพด้านความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูล ข่าวสารที่ส่งผลให้ประชาชนได้รับบริการข้อมูลข่าวสารที่ดีจากหน่วยงานภาครัฐ อันเป็นการคุ้มครอง และส่งเสริมสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ

7. หน่วยงานของรัฐ ควรมีการสร้างเครือข่ายด้านข้อมูลข่าวสารของราชการ เพื่อเชื่อมโยง และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่างๆ และเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ของราชการมากขึ้น

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาเครือข่ายการตรวจแนะนำศูนย์ข้อมูลข่าวสาร
ของหน่วยงานภาครัฐเพื่อขยายผลเป็นคณะผู้ตรวจประเมิน
หน่วยงานภาครัฐและคณะผู้ตรวจประจำจังหวัด

เสนอ

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

โดย

สถาบันวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

สิงหาคม 2554

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาเครือข่ายการตรวจแนะนำศูนย์ข้อมูลข่าวสาร
ของหน่วยงานภาครัฐเพื่อขยายผลเป็นคณะผู้ตรวจประเมินหน่วยงานภาครัฐ
และคณะผู้ตรวจประจำจังหวัด

เสนอ

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

โดย

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

รศ.ชนินาฏ	ลีดส์	หัวหน้าโครงการฯ
ดร.พระมหาสุทิตย์	อาภากรโ	นักวิจัย
นายสายชล	ปัญญาชิต	นักวิจัย
นางสาวสุพาภรณ์	รุ่งแกร	ผู้ช่วยนักวิจัย
นางสาวแพรวนภา	ไผ่เครือ	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายอานนท์	ไชยลังกา	ผู้ช่วยนักวิจัย
นายอนุพงศ์	อินทรีย์	ผู้ช่วยนักวิจัย

(สันปก)

โครงการพัฒนาเครือข่ายการตรวจแนะนำศูนย์ข้อมูลข่าวสาร
ของหน่วยงานภาครัฐเพื่อขยายผลเป็นคณะผู้ตรวจประเมินหน่วยงานภาครัฐ
และคณะผู้ตรวจประจำจังหวัด